

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת אמור תשע"ח

ספירת העומר - ימי הכנה למתן תורה

ספירת העומר - צפיה למתן תורה!

התורה מצוה בפרשתנו: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּתְחַלֵּת הַשָּׁבָת, מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה, שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמַיִמַת תִּהְיֶינָה. עַד מִמִּתְחַלֵּת הַשָּׁבָת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם, וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה תְּדִשָּׁה לַה'" (ויקרא כג, טו-טז) בחג השבועות.

וצריך להבין: מה הטעם לספירה הזו? וכי אי אפשר לחשב ולדעת מתי יחול חג השבועות בלי למנות בכל יום בִּפְּנֵי, "היום כך וכך ימים לעומר"? למה מהנה ספירת הימים שבין פסח לשבועות מצוה שלמה בפני עצמה?

טעם אחד פשוט שאמרו בזה הוא, שהספירה בכל יום באה לבטא את צפייתנו למתן תורה. כשאדם מצפה למאורע חשוב שעתידי להתרחש אצלו (למשל: חתונה), הוא מונה בכל יום, כמה ימים עוד נותרו עד לאותו מאורע, "כי המנין מראָה לאדם, כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא" (ספר החינוך מצוה ש"ו). לכן אנו סופרים את הימים שבין פסח לשבועות, "להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו", יום מתן תורה! (ספר החינוך שם).

אלא שאם כך, הרי לכאורה קשה מאד: למה אנו סופרים את הימים שכבר עברו מימי הספירה - "יום אחד לעומר", "שני ימים לעומר" וכו'? הרי דרך העולם היא, שהמצפה בקוצר רוח ליום מסויים, מונה את מספר הימים שעוד נותרו לו לחכות, ולא את מספר הימים שכבר עברו. ואם כן, היה עלינו לספור כך: ביום הראשון - "עוד שבעה שבועות למתן תורה!" ביום השני - "עוד שמונה וארבעים יום למתן תורה!" וכן הלאה. מדוע איננו סופרים בצורה זו?

אולי מותר להסביר, שאנו סופרים "יום אחד", "שני ימים" וכו', משום שכך ספרו אבותינו כשיצאו ממצרים. אבותינו הרי לא ידעו מתי יהיה מתן תורה. הם ידעו שתכלית יציאתם ממצרים היא להגיע למתן תורה, כפי שאמר הקב"ה למשה - "בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה" (שמות ג, יב) - אבל הם לא ידעו מתי בדיוק יהיה מתן תורה; לכן, לא יכלו לספור את הימים שעוד נותרו להם עד קבלת התורה, אלא רק את הימים שכבר עברו ועוד לא קבלו את התורה ("אוי, יום אחד כבר עבר, ועוד לא קבלנו תורה!" "שני ימים כבר עברו, ועוד לא קבלנו תורה!" וכן הלאה). ממילא גם אנו סופרים באופן זה, כפי שספרו אבותינו. [כמובן, הסבר זה יתכן רק אם נניח שישראל אכן לא ידעו מתי יהיה מתן תורה. ואולם יש אומרים שישראל כן ידעו זאת², ולפי הסוברים כך יש לתרץ את שאלתנו באופן אחר³].

הכנה למתן תורה - תיקון המידות

למה באמת לא נתן הקב"ה את התורה לישראל מיד לאחר שיצאו ממצרים? למה חיכה שבעה שבועות? אומרים חז"ל: "ראוים היו ישראל בשעה שיצאו ממצרים, שתנתן להם התורה

מיד. אלא אמר הקב"ה: עדין לא בא זימן של בני [עוד לא התרפאו לגמרי], משעבוד טיט ולבנים. יצאו, ואין יכולים לקבל תורה מיד.... אמר הקב"ה: יתעדנו בני שנים ושלושה חדשים במן ובאר ושלו, ואח"כ אני נותן להם את התורה" (קהלת רבה ג, יד). לכן לא ניתנה תורה לישראל מיד לאחר יציאת מצרים.

ונראה, שכוונת חז"ל במה שאמרו "עדין לא בא זימן של בני", איננה רק במובן הגופני, אלא בעיקר במובן הרוחני. ישראל היו משועבדים אצל עובדי עבודה זרה, ושקועים במ"ט שערי טומאה. הם צריכים שהנפש שלהם תהיה בריאה כדי לקבל את התורה. לא רק להבראה גופנית הם זקוקים, אלא גם להבראה רוחנית. לכן דוחה הקב"ה את מתן תורה, עד שתהיה נפשם של ישראל ראויה לקבלת התורה⁴.

רבי חיים ויטאל ז"ל הרי שואל, מדוע אין בתורה איסור מפורש על מידות רעות? אמנם על חלק מן המידות יש ציוויים בתורה, למשל: "לא תשנא את אחיך בלבבך" (ויקרא יט, יז), "וְאֶהְיֶה לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (שם, יח) ועוד, אבל על רוב המידות אין ציוויים מפורשים. מדוע? אומר רבי חיים ויטאל, מפני שהמידות "הן הכנות עיקריות אל תרי"ג המצוות" ("שערי קדושה ח"א ש"ב); הן הקדמה ובסיס לתורה, ובשביל להשיג את התורה אדם צריך להיות בעל מידות טובות עוד לפני שהוא ניגש אליה. לכן, אין צורך ואין טעם לצוות בתורה על מידות טובות, שהרי ממילא אין מבוטא לתורה למי שאינו בעל כאלו⁵.

זה מה שעשה הקב"ה לישראל בשבעה השבועות שעברו מיציאת מצרים עד למתן תורה. הקב"ה מתקן את נפשותיהם של בני ישראל, וכך גם בדורות הבאים, בכל שנה ושנה, אנו סופרים את ספירת העומר ומתקנים את נפשותינו מדה אחר מדה, עד שמגיעים למדת המלכות. מתקנים את נפשותינו, שלא נהיה כחיות וכבהמות, אלא נהיה בני אדם שראויים לקבל תורה⁶.

הרי אמרו, שזהו הטעם לכך שהעומר בפסח קרב מן השעורים, ואילו שתי הלחם בשבועות באים מן החיטים. "להורות, דבלתי התורה אנחנו כבהמות נדמה, שמאכלן שעורים...⁷ וכשקבלו התורה הוי דמות אדם להנהיג, ולכן קרבנם מן החטים, מאכל אדם" (ערוך השולחן או"ח סי' תפ"ט ס"ג).

זהו גם הטעם לכך שהתורה תולה את הספירה בקרבן העומר ["וּסְפַרְתֶּם... מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה"], ולא ביציאת מצרים⁸ [שהרי לא נאמר, "וּסְפַרְתֶּם... מִיּוֹם יֵצֵאתֶם מִמִּצְרַיִם"]. מפני שהעומר הוא זה שמסמל את מצב הבהמיות שלנו, והוא זה שמרמוז על מה באה הספירה - להתרומם ממצב של בהמה למצב של אדם, ולהתנתק במ"ט ימי הספירה ממ"ט שערי טומאה ששקענו בהם במצרים - עד שנגיע בס"ד בחג השבועות למדרגת אדם, ע"י קבלת התורה⁹.

ימי ספירת העומר - כימי חול המועד

הרמב"ן אומר, שימי הספירה הם כימי חול המועד, כאשר

בכשלונו של רבי טרפון, זוהי כבר סבה מספקת בשביל אדם גדול, תלמיד של רבי עקיבא, שלא להאריך ימים.

הגמרא ממשיכה ומספרת מה קרה בהמשך: אמר רבי יהודה ברבי אלעאי: אותו הפרק - פרוס הפסח היה (כשבועים לפני חג הפסח). כשעליתי (לרגל) לעצרת שאלתי אחריו: יהודה בן נחמיה היכן הוא? אמרו לי: נפטר והלך לו! (מנחות סח, ב) כפי ששיער רבי עקיבא, יהודה בן נחמיה לא האריך ימים, ונפטר בסמוך מאד לאותו מעשה. כנראה היה מתלמידי רבי עקיבא שמתו בין פסח לשבועות. זו, כנראה, דוגמא למה שאמרה הגמרא, שתלמידי רבי עקיבא לא נהגו כבוד זה לזה¹⁷. היו שמחים בכשלונו של השני, כשאחד היה מנצח את חבריו בדברי תורה¹⁸.

זו גם הכנה למתן תורה, לדעת לכבוד זה את זה, לא לזלזל ח"ו במישהו אחר. גם אם הוא לא סובר כמוני, אומר סברה אחרת ממני, לא לזלזל בו. זו חלק מההכנה למתן תורה.

חז"ל הרי תקנו תפלה מיוחדת למי שנכנס ללמוד בבית המדרש: "יהי רצון מלפניך ה' אלקי, שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי" (ברכות כח, ב). מפרש רש"י: "ולא אכשל וישמחו חברי על כשלוני". צריך להרגיש את הזולת, לשמוח בשמחתו של הזולת, ולהצטער בצערו של הזולת, ולא ח"ו לשמוח בכשלונו.

דוד המלך אומר, "מי כְּעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ" (דהי"א יז, כא). מה פירוש "מי כְּעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ"? וכי רק ישראל הם "גוי אֶחָד בְּאֶרֶץ"?! הרי גם האנגלים הם גוי אחד בארץ! וגם הצרפתים הם גוי אחד בארץ! וכן הרומנים, והעירקים, וכל עם אחר הוא גוי אחד בארץ! אז מה פירוש "מי כְּעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ"? חשבתי, אולי הפשט הוא כך: הירושלמי מסביר, מדוע ציוותה התורה "לא תקם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ"? שהרי אם היה אדם אוהב בשר בידו האחת וסכין בידו השנייה, ובא לחתוך את הבשר בסכין, וחתך בטעות את ידו, הרי ודאי שלא ימסור את הסכין ליד הפצועה, כדי שתקום ביד הבריאה על הנזק שגרמה לה, שהרי שתי הידים גוף אחד הן. הוא הפוגע והוא הנפגע, ולא שייך שיקום בעצמו ויטור לעצמו (ירי נדרים פ"ט ה"ד). כך גם עם ישראל. הם "גוי אֶחָד בְּאֶרֶץ". הם גוף אחד. כל אחד מרגיש את השני וחי את השני, ממילא לא שייך לשמוח בכשלונו של החבר, כשם שאיברי הגוף אינם שמחים בכשלונו של אחד מהם.

התורה מצוה "וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח). מה פירוש "כְּמוֹךָ"? כבר העיר הרמב"ן, שלא יתכן לפרש כפשוטו, שהרי "לא יקבל לב האדם, שיאהב את חבריו כאהבתו את נפשו"! (רמב"ן שם) שזהו נגד הטבע, ולא יתכן שהתורה תצוה על כך¹⁹. ולכן יש שביארו כך: אדם חושב לפעמים: "נכון, מצוה לאהוב כל יהודי. אבל את פלוני? ...! לא! אותו לא צריך לאהוב! לגבוי לא חלה המצוה, שכן יש לו חסרונות כאלו וכאלו, ואותו ממש אי אפשר לאהוב"! אומרת על כך התורה - "וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ"! כמו שאת עצמך אתה אוהב עם כל החסרונות והמגרעות שבך, כך תאהב גם את רעך. עוד לא שמענו מי שיאמר, "בגלל שיש בי מידה של גאווה או כעס, אני לא אוהב אותי". אדם אוהב את עצמו למרות כל החסרונות. ואם כן, כך עליך לנהוג גם עם חברך. "וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" - למרות שיש בו חסרונות. זה לא קל, אבל אם מרגישים גוף אחד, זה כבר

פסח הוא היו"ט שלפניהם, ושבועות הוא היו"ט שלאחריהם (רמב"ן ויקרא כג, לו). אמנם אין איסור מלאכה בימים אלו¹⁰, אך בכל זאת, הם מעין ימי חול המועד. המשך אחד של ימי קודש מפסח ועד שבועות¹¹, ימי התעלות ורוחנית והזדככות נפשית, לקראת קבלת התורה.

לפי זה, ימי הספירה היו צריכים להיות ימי שמחה אצלנו, כמו בחול המועד. אבל המציאות היא הפוכה מזה. המציאות היא, שרוב ימי הספירה הם ימי אבל אצלנו, על תלמידי רבי עקיבא שמתו בתקופה זו (יבמות סב, ב). באלו ימים בדיוק נוהגת האבילות - יש בזה מנהגים שונים¹². אבל למעשה רוב ימי הספירה הם ימי אבל על תלמידי רבי עקיבא שנפטרו בימים אלה מפני שלא נהגו כבוד זה לזה¹³ (שם). רבי עקיבא הוא בעל המימרא "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה" (רש"י ויקרא יט, יח). ודאי לימד וחינך את תלמידיו כמה חשוב לאהוב ולכבד זה את זה. אבל כנראה שהחינוך לא תמיד הצליח, ועל אף רום מעלתם של תלמידיו, היה בהם חסרון דק שלא נהגו כבוד זה בזה במדה הראויה, ועל כך נקנסה עליהם מיתה.

האם במקרה נפטרו תלמידי רבי עקיבא דוקא בתקופה זו? - נראה שלא. ראשית כל, כבר במשנה נזכר שימים אלו הם ימי דין (עדויות פ"ב מ"י), וא"כ הדעת נוטה לומר, שבגלל זה נעשה דין בתלמידי רבי עקיבא דוקא בתקופה זו. אבל חוץ מזה נראה לומר, שתלמידי רבי עקיבא מתו דוקא בימים אלו, מפני שימים אלו הם ימי הכנה לקבלת התורה. כפי שהזכרנו, כדי לקבל את התורה צריך לתקן את הנפש ממידות רעות. ממילא, אם תלמידי חכמים גדולים כאלו אינם מכינים את עצמם כראוי למתן תורה - הקטרוג עליהם הוא גדול מאד, ולכן הם נפטרים דוקא בימים אלו, מפני שלא ניצלו אותם כראוי להכין את עצמם לקבלת התורה. כי מתלמידי רבי עקיבא דורשים שלמות מיוחדת בין אדם לחברו, יותר ממה שדורשים מאדם רגיל¹⁴.

עם ישראל - גוף אחד

כשמנסים להבין מה פירוש "לא נהגו כבוד זה בזה", חושבני שניתן לראות דוגמא לכך במעשה נורא שמוכא בגמרא [במקום אחר, לא במקום בו הגמרא מדברת על פטירת תלמידי רבי עקיבא]. הגמרא מספרת על אחד מתלמידי רבי עקיבא - יהודה בן נחמיה - שהתנכח עם רבי טרפון בהלכה וניצח. התלמיד שָׁמַח מאד. רבי טרפון היה כבר זקן, והנה הוא - תלמיד צעיר - מנצח את רבי טרפון הזקן בויכוח הלכתי! כל כך שָׁמַח אותו תלמיד, עד שראו את שמחתו על פניו. "אמר לו רבי עקיבא: יהודה, צהבו פניך שֶׁהִשְׁבַּתָּ את זקן?!" - כל כך אתה שמח?! - תִּמְהַנֵּי אִם תֹּארוּךְ יָמִים"!!!

אם יהודה בן נחמיה היה שמח רק על כך שהאמת נמצאה בדבריו - לא היה חסרון בשמחתו. מותר להתנַפֵּחַ בהלכה, ומותר גם לשמוח שהאמת כמותי. אבל לשמוח בכשלונו של רבי טרפון - זה כבר לא בסדר. זה כבר חמור. עליך לכאוב על כך שרבי טרפון נכשל וטעה, ולא לשמוח. יפה שאתה לומד תורה ושמח, אבל מותר לך לשמוח רק במה שאתה יודע, ולא במה שרבי טרפון אינו יודע וטועה¹⁶. על זה אסור לך לשמוח. זוהי כבר פגיעה בכבודו של רבי טרפון. רבי טרפון אולי לא הבחין כלל בשמחה של יהודה בן נחמיה. אבל רבי עקיבא הבחין בה ועמד על טיבה, ולכן אמר לו "תִּמְהַנֵּי אִם תֹּארוּךְ יָמִים". כי לשמוח

שהתורה מחייבת, מה שצריך להיות באמת, לא יהיה פירוד אלא תהיה אחדות. כל עם ישראל יהיה מאוחד, יקבלו את התורה כאיש אחד, ונזכה שהקב"ה ישרה את שכינתו עלינו, ונוכל לעלות לרגל ולקיים את כל מצוות הרגל כולן במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי שטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

הרבה יותר קל. כי לא שייך לא לאהוב חלק מהגוף שלי. זהו "ואהבת לרעך כמוך", שתרגיש שהוא חלק ממך ושאתה חלק ממנו.

כך צריכה להיות ההרגשה בין יהודים, שכולנו גוף אחד. זו העבודה של ימי הספירה, להכין אותנו לקראת מתן תורה, שנהיה מאוחדים לקבל את התורה כמו בפעם הראשונה, שנאמר בה: "וַיִּתֵּן שָׁם יְשָׁרְאֵל נֶגְדַת הָהָר" (שמות יט, ב). "ויִתֵּן" - לשון יחיד, כי חנו "כאיש אחד בלב אחד" (רש"י שם). הרגישו אחדות מוחלטת.

הפסוק אומר, "לְתַאֲוָה יִבְקֹשׁ נִפְרָד" (משלי יח, א). תאוות גורמות לפירוד. אם מוותרים על התאוות נהיים מאוחדים, נהיים גוף אחד. אם אדם לא ילך אחרי תאוותו, רק אחרי השכל, מה

1. וכך כתב גם הרמב"ם: "שבועות, הוא יום מתן תורה. ולהגדיל היום ההוא, נמנו הימים מן המועד הראשון אליו, כמי שממתין בו הנאמן שבאוהביו, ושהוא מונה יום וגם השעות, וזאת היא סבת ספירת העומר מיום צאתנו ממצרים עד יום מתן תורה, שהוא היה הכונה והתכלית ביציאתם" (מורה נבוכים ח"ג פמ"ג). [ועי' גם בר"ן המובא בהערה הבאה].

וכתב ב"ערוך השולחן" (או"ח סי' תפ"ט ס"ג), שזו הסיבה לכך, שלדעת הרמב"ם (פ"ז מהלכ' תמידין ומוספין הכ"ב) ספירת העומר היא מצות עשה מן התורה גם בזמן הזה, אע"פ שאין לנו מקדש, ואיננו מקריבים את מנחת העומר. כי "עיקר הכוונה [בספירה זו] הוא למתן תורה, ולכן המצוה גם בזמן הזה".

עוד יש לבאר לפי זה, למה צריך בספירת העומר "שתהא ספירה לכל אחד ואחד" (מנחות סה, ב), "שכל אחד חייב לספור" (רש"י שם), ולא סגי בספירת בית דין כמו בספירת שנות היובל, שרק ב"ד סופרים (עי' רמב"ם מ"ע ק"מ וחינוך סוף מצוה ש"ל). והטעם, כיון שספירת שנות היובל היא לשם חשבון בעלמא, ובוה די שרק ב"ד יספור. משא"כ ספירת העומר לא באה רק כדי לדעת מתי יחול חג השבועות, אלא היא מבטאת את הצפיה למתן תורה, וזה אי אפשר שיעשה ע"י בית דין, אלא כל אחד צריך להראות הצפיה בעצמו.

2. כך הביא הר"ן מחז"ל: "בשעה שאמר להם משה 'תַעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה', אמרו לו ישראל: משה רבינו, אימתי עבודה זו? אמר להם: לסוף חמשים יום. והיו מונין כל אחד ואחד לעצמו. מכאן קבעו חכמים לספירת העומר בזמן הזה... מחשבין נ' יום לשמחת התורה, כמו שמנו ישראל באותו זמן" (הר"ן על הר"ף, סוף מס' פסחים, ד"ה ובהגדה). הרי שישראל ידעו שמתן תורה יהיה לסוף חמשים יום.

3. בספר החינוך (מצוה ש"ו) כתב, דמה שאנו מונים 'כך וכך ימים' עברו מן המנין, ואיננו מונים 'כך וכך ימים' נותרו עד מתן תורה, הוא כדי להראות את רצוננו העז להגיע אל זמן מתן תורה, ועל כן לא נרצה להזכיר בתחילת חשבוננו ריבוי הימים שצריכים עוד לעבור עד מתן תורה. ותירוץ זה יפון גם לשיטת הר"ן, שבני ישראל ידעו שמתן תורה יהיה לסוף חמשים יום. ועי' תירוץ נוסף בהערה הבאה.

4. לפי זה אפשר לחשוב על תירוץ נוסף לשאלת החינוך, אם טעם הספירה הוא "להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו", למה מונים 'כך וכך ימים' עברו מן המנין, ולא 'כך וכך ימים' נותרו עד מתן תורה. ולפי האמור כאן למעלה י"ל, היות וימי הספירה הם ימי הבראה רוחנית והנחת הנפש למתן תורה, לכן מונים אנו את הימים שכבר עברו מן המנין, כדי לציין שנצטרך לזכותנו עוד יום של הכנה ועוד יום של הכנה, ועל ידי כך אנו זוכים להגיע שלמים יותר ויותר אל מתן התורה.

5. וכן כתב רבינו יונה בפירושו למסכת אבות, על דברי המשנה "אם אין דרך ארץ אין תורה" (אבות פ"ג מ"ז), וז"ל: "ר"ל, שצריך תחילה לתקן את עצמו במידות, ובוה תשכון התורה עליו, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות; לא שילמוד התורה ואחר כך יקח לו המידות, כי אי אפשר". וכן כתב הגר"א ז"ל בביאורו למגילת אסתר (י, ג), וז"ל: "כי מן דברי הַיְהוּדִים... דַּרְשׁ טוֹב לְעֵמוּ - הוא מעשים טובים ומידות טובות. והמידות טובות הן יותר מכולן, כמו שאמרו שלא נכתבו המידות טובות בתורה כי הם כוללני כל התורה, כמו שאמרו: כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה (עי' שבת קה, ב), וכל המספר לשון הרע ככופר בעיקר (ערכין טו, ב), וכן כולם", ע"ש.

6. ובאמת, לדעת המהרש"א, כל כולו של חג השבועות לא בא אלא כדי לציין את סיום ההכנה ותיקון הנפש שעשו ישראל לקראת קבלת התורה, שביום זה נגמרה שהרתן, שעל ידה זכו לקבל את התורה. אבל מתן תורה עצמו לא היה פיוס זה, אלא ביום החמישים ו אחד לספירה, ולא על כך נתקן החג (מהרש"א בחידושי אגדות על מס' עבודה זרה דף ג, א).

7. כפי שאמרו חז"ל על קרבן סוטה - שגם הוא בא מן השעורים (במדבר ה, טו) - "כשם שמעשיה מעשה בהמה, כך קרבנה מאכל בהמה" (משנה סוטה יד, א). ומבואר בזהר (ח"ג צז, א), שגם קרבן העומר הוא בבחינת קרבן סוטה; שכן קרבן העומר - קרבן סוטה - מברר ומרחיק מישראל את טומאת מצרים שדבקה בהם, [שעבודה זרה שעבדו במצרים היא בבחינת אשה שמעלה מעל באישה], וקרבן העומר מאביד טומאה זו מן העולם, בבחינת "וְצִבְתָּהּ בְּטָנָה וְנִפְלְאָה יִרְכָּה" (במדבר ה, כז), וממילא נשאר כנסת ישראל נקייה וזכאית לחזור לבעלה, ולהדבק בשכינה הקדושה ביום חג השבועות, בבחינת "וְאָם... טְהֵרָה הוּא - וְנִקְתָּה וְנִנְרָעָה וְרַע" (שם, כח). ועי' עוד בזהר (שם), שספירת העומר היא בבחינת ספירת ז' נקיים, שבהם האשה נטהרת לבעלה. [נכתב ב"עקידת יצחק" (פרשת אמור, בענין ספירת העומר), שמתעם זה אין מברכים שהחינו על מצות ספירת העומר, "לפי שהימים האלה לְשִׁמְיָהּ הבחינה הם ימי צער", היות ובימים אלו ישראל "דחויים מִבָּא אל המעמד הנבחר והקדוש ההוא, להזדווג עם אלקיהם המקריבים אליו תקרובת אהבה ונדבה כהקריב חתן את כלתו", וא"כ "איך תברך שהחינו האשה המגורשת מבית תענוגיה מספר ימים? אדרבה! קינה מיבעי לה!" ועוד מבואר בזהר, שלכן אין אומרים הלל שלם בימי הפסח, "דעד כען לא אשתלימו כדקא יאור, כאתתא דנפקא ממסאבר" (זהר שם)].

8. ועי' גם בחינוך (מצוה ש"ו) שהקשה כן, למה הספירה היא מיום הבאת העומר, ולא מיום ראשון של פסח, שהוא זמן יציאת מצרים. וע"ש מה שתירץ.

9. יש שכתבו, שספירת העומר מתחלקת באמת לשתי ספירות, אחת מהמקום ממנו יוצאים, ואחת למקום שאליו הולכים. ספירת השבועות מציינת את ההתרחקות מטומאת מצרים, לכן נאמר בה "וספרתם לכם ממחרת השבת... שבע שבתות"; ואילו ספירת הימים מציינת את הצפיה למתן תורה, לכן נאמר בה "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום". והטעם שדוקא ספירת השבועות היא המציינת את ההתרחקות מטומאת מצרים, הוא על פי דברי

הזוהר (ח"ג צז, א), שספירת העומר היא בבחינת ספירת ז' נקיים שהזבה סופרת כדי להטהר מטומאתה, ולכן בחינה זו של הספירה נעשית ע"י ספירת שבע שביעות, כז' נקיים של ספירת זבה. משא"כ הצפיה למתן תורה אינה טעונה ספירת שבע, אלא ספירת ימים רגילה, ולכן מונים לה ימים בלבד - "תספור חמישים יום".

10. ובכל זאת, המנהג שהביאו הטור והשו"ע (או"ח סוף סי' תצ"ג), "שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת החמה ואילך", יש מבארים טעמו, מפני קצת קדושה שיש בימים אלו, וכמו שכתב הרמב"ן, שהם כימי חול המועד ("מור וקציעה" שם. ועי' משנ"ב שם ס"ק י"ט).

11. על פי דברי הרמב"ן הללו, יתבאר כמין חומר דבריו הנפלאים של הרוקח. דהנה בתורה נאמר "תספורו ת' מ' ש' יום", ואנו איננו סופרים אלא מ"ט יום. וכתב על כך הרוקח (סי' רצ"ד): "מיום הביאכם וגו' צריך לספור מ"ט יום, אבל ביום נ' אין צריך לספור, שהרי נזכר בפ' ק"ה ובפ' ק"ה". משמע מדבריו, שגם יום החמישים טעון ספירה, אלא שהוא נזכר בפ' ק"ה (=בקידוש) ובתפלה, וזה הוי במקום ספירה. וכל זה הוא דלא כרש"י (ויקרא כג, טז) ותוס' (מנחות סה, ב ד"ה כתוב) שנקטו שיום החמישים אינו טעון ספירה. אך עי' "משך חכמה" (ויקרא כג, טז) שנקט כהרוקח, שיום הנ' טעון ספירה, ע"ש]. וצ"ע, איך עולים הקידוש והתפלה במקום ספירה? וצ"ל, שהספירה אינה מעשה מנין גרידא, אלא היא מעשה של קידוש, שע"י הספירה אדם קובע שיום זה הוא יום ששייך לימי הספירה, ובוהו הוא מקדש אותו להיות קדוש בקדושת ימי הספירה - וכדברי הרמב"ן, שימים אלו הם כימי חול המועד, שיש בהם קדושה. ותוכן קדושת ימים אלו הוא, שהם ימי הכנה וצפיה למתן התורה. ובוהו מתבארים דברי הרוקח, שאת יום החמישים א"צ לספור, כי מקדשים אותו כבר באופן אחר - ע"י הקידוש והתפלה, המציינים את קדושת היום, שהוא "זמן מתן תורתנו".

ומה שצריך לקדש את ימי הספירה בפה ע"י מעשה הספירה - הגם שודאי יש בימים אלו קדושה גם בלי מעשה הספירה, [כימי חוה"מ, שהם קדושים מאליהם, גם בלי שיקדשם בפה] - י"ל דהוי כשבת, שהיא קדושה מעצמה, ואעפ"כ רצתה התורה שגם האדם מצידו יקדש אותה בפיו (עי' רמב"ן (שמות כ, ח ד"ה אבל לרבתינו) ומהר"ם חלאווה (פסחים קו, א ד"ה ועוד) שדימו את מצות "זכור את יום השבת לקדשו" למצות קידוש שנת היובל וקידוש המועדות ע"י ב"ד, ששם הב"ד ממש יוצרים את קדושת שנת היובל וקדושת המועדות]; וכן בכור בהמה, הוא קדוש מעצמו מרגע שנולד, ואעפ"כ רצתה התורה שגם האדם יקדש אותה בפיו (ערכין כט, א). [וכן פירות שביעית, י"א שחייב בעל השדה להפקירם בפה, אף שגם בלי אמירתו הם הפקר (שו"ת אג"מ י"ד ח"ג סי' צ' ד"ה והטעם; קהלות יעקב יבמות סי' י' אות ב)]. וכך גם ימי הספירה, הגם שהם קדושים מאליהם, רצתה התורה שגם האדם יקדשם בפיו ע"י מעשה הספירה. [ועי' שיחת הרב שליט"א לפרשת אמור תשס"ו, ובספר "ביצחק יקרא" (מהדורת תש"ע סי' קי"ז), מה שיישב ע"פ יסוד זה את שיטת הרמב"ן במס' קדושין (לג, ב ד"ה והוי יודע), שספירת העומר איננה מ"ע שהזמן גרמא, וגם נשים חייבות בה מן התורה. ע"ש].

12. המשנה ברורה (סי' תצ"ג ס"ק י"ד וט"ו, ועי' גם ס"ק ה' ר"ו) הזכיר בזה שלשה מנהגים: א) מפסח עד ל"ג בעומר (ולדעת השו"ע עד ל"ד בעומר), ב) מר"ח אייר (כולל שני ימי ר"ח) עד שלשת ימי הגבלה, ג) מאחרי ר"ח אייר (מב' באייר) עד ערב שבועות. וכולם משתווים שמנין ימי האבילות הוא ל"ג יום בלבד, ושיום ל"ג בעומר עצמו מותר.

13. ועי' הערה 7, בדברי העיקרת יצחק" שם, שיש גם מקום לצער בימי ספירת העומר מצד עצמם, מחמת הריחוק שיש בהם בין כנסת ישראל לקב"ה.

14. ועי' עוד בזה ב"נתיבות עולם" למהר"ל (נתיב התורה סוף פרק י"ב).

15. איתא בגמ': "שאלו תלמידי את רבי זירא: במה הארכת ימים? - אמר להם: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי, ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני... ולא עשיתי בתקלת חברי... (מגילה כח, א). ומשמע, שבכל אחד מדברים אלו, יש כדי לקצר ימיו של אדם.

16. ואכן מלשונו של רבי עקיבא "צהבו פניך ש' ה' ש' ב' ת' את הזקן" משמע, ששמחתו של יהודה בן נחמיה היתה על כך שהשיב את הזקן, ולא על העובדה שדבריו שלו היו צודקים. וכן משמע ברש"י, שפירש כאן: "צהבו פניו - ש'מח". ואילו במקום אחר, על מעשה אחר, כשצהבו פניו של יוסף הבבלי (מנחות יח, א), פירש רש"י: "צהבו פניו - מחמת שמחה". ויש שעמדו על שינוי לשון זה, ופירשו, ששמחתו של יוסף הבבלי היתה שמחה אמיתית של תורה, שזכה לברר אמיתת שמועתו, כמבואר שם בסוגיא, ושמחה כזו היא שמחה פנימית בעיקרה, שמחה שבלב, [פ'קודי ה' י'ש'מ'ח ל'ב']; והגם שהיא משנה את זיו פניו של האדם ומקרינה כלפי חוץ, אך בעיקרה היא פנימית, ולכן פירש שם רש"י "צהבו פניו - מחמת שמחה"; כי צהבות הפנים החיצונית לא היתה עצם השמחה, אלא רק תוצאה ממנה, מחמת השמחה, שעיקרה היה בלב. משא"כ אצל יהודה בן נחמיה, שם לא היתה השמחה שמחה של "פ'קודי ה' י'ש'מ'ח ל'ב", אלא שמחה של נצחון, שהשיב את הזקן, שזוהי שמחה חיצונית, לא של פנימיות הנפש, לכן פירש שם רש"י: "צהבו פניו - ש'מח". כי צהבות הפנים החיצונית היתה השמחה בעצמותה, ולא רק "מחמת" השמחה.

17. ומי שלמד מוסר השכל מאותו מעשה, היה כנראה רבי יהודה ברבי אלעאי [שמשמע בגמרא שהיה נוכח באותו מעשה, או לפחות ידע ממנו (עי' למעלה)]. רבי יהודה ברבי אלעאי הוא הרי סתם "רבי יהודה" שבכל מקום (רש"י ביצה כו, א ד"ה ירד מומחה), והוא ניהו אחד מחמשת "רבתינו שבדרום", שרבי עקיבא בא אליהם אחרי שנפטרו כל תלמידיו, ולימד אותם תורה, "והם הם העמידו תורה אותה שעה" (יבמות סב, ב). והנה, הגמרא מספרת על רבי יהודה כך: "רבי יהודה הוה יתיב קמיה דרבי טרפון. (אותו רבי טרפון מהמעשה שלמעלה!). אמר ליה רבי טרפון: היום פניך צהובין!" (נדרים מט, ב) הוא הבחין שפניו של רבי יהודה צהובים, וביקש לדעת מחמת מה הם הצהובים. ובאמת, מחמת מה היו פניו של רבי יהודה צהובים? מסביר המהרש"א - מחמת רוב חכמתו! וכפי שמסופר אח"כ בגמרא, שגם מטרוניתא אחת הבחינה בצהיבות פניו של רבי יהודה, והוא הסביר לה שצהיבות פנים זו היא מחמת ש"ח'קמת אדם תאיר פניו, ועו פניו ישנא" (קהלת ח, א). אך לרבי טרפון לא גילה רבי יהודה את הסיבה הזו. לרבי טרפון אמר רבי יהודה: "אמש יצאו עבדיך לשדה והביאו לנו תרדין ואכלנום..." תלה את צהיבות פניו בסיבה חיצונית (אכילת תרדין). ומדוע לא גילה רבי יהודה לרבו את הסיבה האמיתית לצהיבות פניו? - מבאר ה"בן יהודע": "הא דלא השיב לרבי טרפון תשובה זו של חכמת אדם תאיר פניו - לא רצה לומר זה לרבי טרפון. דנמצא עושה עצמו גדול ממנו בחכמה. דהא גם רבי טרפון הוא בעל חכמה, ולא אשתכח ביה דבר זה של צהיבת פנים" (בן יהודע" נדרים מט, ב ד"ה והא דלא השיב. וכעין זה באר גם המהרש"א, אך הוא באר שרבי יהודה לא גילה לרבי טרפון את האמת, מחמת ענוה וחסידות, ולא מתוך חשבון שלא לפגוע ברבי טרפון)). הרי שבמה שנכשל יהודה בן נחמיה - צהיבות פנים שיש בה כדי לפגוע ברבי טרפון - נזהר רבי יהודה ברבי אלעאי ולא נכשל בו, וטרח להסתיר את סיבת צהיבות פניו, כך שלא יפגע ברבי טרפון.

18. ואולי מפני זה מתו תלמידי רבי עקיבא באסכרה (יבמות סב, ב), שהיא מחלת הגרון; מידה כנגד מידה, נגד מה שהיו שמחים כשנצחו זה את זה בדברים. וכעין זה כתב המהרש"א (חי' אגדות שם ד"ה מפני) דמתוך שלא נהגו כבוד זה את זה, ודאי דיבר כל אחד בגנות חברו, ולכן מתו באסכרה, כמו שאמרו חז"ל: "סימן ללשון הרע - אסכרה" (שבת לג, א).

19. ועוד הקשה הרמב"ן, שכבר בא רבי עקיבא ולימד, חייך קודמין לחיי חבריך (ב"מ סב, א), ואם חייב לאהוב את חברו כגופו, למה חיי עצמו קודמין. ולכן, מכח קושיות אלו, פירשו המפרשים את החיוב של "כמוך" באופנים אחרים. ואכמ"ל.